

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 280 sahifa,
22-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Pedagog kadrlar tayyorlashda microteaching metodining tashkiliy asoslari va uni samarali qo'llash mexanizmlari.....	10
<i>Abdiqayumova Malika</i>	
Ijtimoiy pedagogik faoliyatning bolalarning moslashuv ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni	14
<i>Abdullayeva Yulduz Qurbon qizi, Xudayberdiyeva Zilola Azamat qizi</i>	
Talabalarning og'zaki nutqini interfaol usullar yordamida rivojlantirish	18
<i>Atamirzayeva Ezoza</i>	
English Language Barriers Among Rural Ecotourism Guides in Uzbekistan	22
<i>Aminova Asilaxon Sobir qizi</i>	
Совершенство методов обучения студентов эффективному управлению временем на основе тайм-менеджмента.....	25
<i>Уразова М. Б., Абатова У. Б.</i>	
Zamonaviy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni va samaradorligi	30
<i>Xurramova Dilso'z Baxtiyor qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin asosida ta'limni tashkil etishning pedagogik ahamiyati.....	33
<i>Gaipova Akjunis Qayratovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda o'zini o'zi tashkil etish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	37
<i>Alimov Bekzod Nematovich</i>	
O'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanish tadbirlarini maktab darajasida boshqarishning integratsiyalashgan yondashuvi	41
<i>Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi</i>	
Talabalarning tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlar	48
<i>Xurramova Sanobar Mahmatmurod qizi</i>	
Pedagogical Integration as a Factor of Humanization in Professional Teacher Education	53
<i>Yusupova Mukhabbat Anatolyevna</i>	
Yoshlarda iqtisodiy tafakkur shakllanishida etnik muhitning ta'siri.....	58
<i>Erkinova Sevara Najmiddin qiz</i>	
Innovative Approaches to Teaching English in Higher Education: a Methodological Study	61
<i>Gulsara Khakimova</i>	
Bo'lajak pedagoglarda kognitiv faollikni rivojlantirishda neyropedagogika asoslari.....	63
<i>Hikmatova Jamila Fatoh qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi aqli zaif bolalarning eshituv idrokini rivojlantirish texnologiyalari.....	68
<i>I. S. Xamrayeva, Nuriddinova Muxayyo Ishxodjayevna</i>	
Badiiy matn asosida nutqiy ko'nikmalar va ijodiy tafakkur integratsiyasini ta'minlash metodikasi	73
<i>Jo'rayeva Sevinch Abdialim qizi</i>	
Etnopedagogik muhitda maktabgacha katta yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish.....	77
<i>Murodova Farangis G'anisherovna</i>	
Malaka oshirish jarayonida muammoga asoslangan o'qitish vositasida MTT tarbiyachilarining 4K ko'nikmasini rivojlantirish texnologiyasi	81
<i>Ravshanova Xafiza Komilovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida xalq og'zaki ijodi vositalaridan (ertak, maqol, qo'shiq, afsona, doston va boshqalar) foydalanishning nazariy asoslari, xalqaro va milliy tajribasi	85
<i>Tog'ayeva Munisa Muxammadiyevna</i>	
Akademik ko'nikmalarni rivojlantirish asosida kelajakdagi o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish	89
<i>Tursunova Elmira Ulug'bekovna, Rayimova Mushtariy Raup qizi</i>	
Sensor integratsiya autizm spektori buzilishi bo'lgan bolalarning xulq-atvor va hissiy holatiga ta'siri.....	91
<i>Xamidova Muyassar Polsaidovna, Abdullayeva Muslima Shovkat qizi</i>	

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining mantiqiy fikrlashini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	96
<i>Xoshimova Dilobar Kuchkarovna, Nortosheva Dildora Orif qizi, Avazmurodova Mehribon Sharif qizi</i>	
Инновационная методика нравственного воспитания в начальных классах: подход межпредметной интеграции	101
<i>Улугмурадова Шохсанам</i>	
Shaxs o'z-o'zini anglashining ijtimoiy-psixologik jihatlari	105
<i>Bobonazarov Oybek Shoyim o'g'li</i>	
Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990yy).....	108
<i>Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon</i>	
Tabiatshunoslik darslarida steam yondashuvi asosida ta'limni tashkil etish metodlari	111
<i>Gulnora Narmatova Tojiyevna</i>	
AI-Mediated Coil in Oral English Teacher Education: a Didactic Model for Developing Intercultural Communicative Competence.....	115
<i>Mukhammadiyeva Khalima Saidakhmadovna</i>	
Pedagogik faoliyatda kasbiy stress jarayonining ijtimoiy psixologik xususiyatlari	119
<i>Xotamova Madinabonu Iloxmon qizi</i>	
Pedagogik mahorat fani asosida bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	123
<i>Xurramova Mohidil Baxtiyorovna</i>	
Bo'lajak kutubxonachilarda ilm-fanga oid bilimlarni o'zlashtirish malakasini shakllantirish	126
<i>O'rozov Abdurasul Norboyevich</i>	
Методологические подходы к развитию духовно-творческого потенциала детей младшего школьного возраста	130
<i>Хасанова Гулшод Касимовна</i>	
Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	134
<i>Rustamova Shoxista Omonjonovna</i>	
O'rta maktab yoshidagi o'quvchilarda voleybol mashg'ulotlarining psixoemotsional holat va ijtimoiy faollikka ta'siri	138
<i>Xonimqulova Durdona</i>	
Farzandlar tarbiyasida otalik va onalik hissining shakllanishining o'ziga xosligi	141
<i>Tursunboyeva Gavharoy Abdivohid qizi</i>	
O'quv jarayonida raqamli kontent (elektron darslik, multimedia materiallari) yaratish texnologiyalari.....	145
<i>Quvatov Shuxrat Akmurodovich, Rashidov Anvarjon Sharipovich</i>	
Scratch dasturida harflarni vizuallashtirish orqali 1-sinf o'quvchilarining tasavvurlarini rivojlantirish usullarini takomillashtirish.....	150
<i>Normurodova Sadoqat Xoliqulovna</i>	
Vaqtini boshqarish hamda to'g'ri taqsimlashning pedagog hayoti va faoliyatidagi ahamiyati.....	155
<i>Tursunova Nilufar</i>	
Sun'iy intellektning ingliz tili o'qitishdagi roli	159
<i>Burxonova Aziza Ikhtiyorovna, Negova Feruza Sharifovna</i>	
Разработка системы адаптивной генерации контрольных вопросов из учебных материалов на узбекском языке на основе гибридного подхода ИИ и таксономии Блума	162
<i>Бегалиев Жалолиддин Камолитдинович, Маматов Ислонбек Ильесович</i>	
Применение данных беспилотной авиации для обновления картографических данных	168
<i>Хакимов Дониёр Бахтиёр угли, Бурунова Муниса Баходировна</i>	
The Role and Significance of the Acmeological Approach in the Managerial Activity of School Principals.....	172
<i>Normurodova Aziza Zuxriddin qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda tarbiya darslarini samarali tashkil etishga o'rgatish: mazmuni, shakli va metodlari ..	178
<i>Sheraliyeva Nasiba Alimkulovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy xulq-atvorni shakllantirishda ota-ona tarbiya uslublarining pedagogik imkoniyatlari.....	184
<i>Ashurova Aziza Erkinovna</i>	

Mintaqaviy sanoat korxonalarining biznes jarayonlarini tahlil qilish va baholashning zamonaviy usullari (BPM, Lean, Six Sigma yondashuvlari misolida)	188
<i>Azimova Maxfuza Rashidovna</i>	
O'zbekistonda turli etnik guruhlarda mehnat motivatsiyasining qiyosiy tahlili.....	193
<i>Erkinova Sevara Najmiddin qizi, Saidakbarova E'zozaxon Muzaffar qizi</i>	
"Geogebra" dasturi yordamida geometriya va matematik analiz kursini o'qitishda vizual tafakkurni rivojlantirish metodikasi.....	196
<i>Fayzullayeva E'zoza O'tkir qizi</i>	
Umumta'lim maktablarida raqamli transformatsiya texnologiyalarini qo'llashning zarurati.....	200
<i>Musurmanova Shodiya Xolmuratovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalari va sun'iy intellekt asosida ta'lim jarayonini takomillashtirish.....	204
<i>O'ktamov Madadjon O'ktam o'g'li, Boymurodova Shahzoda Alisher qizi</i>	
Gimnastikada akrobatik mashqlarni rivojlantirish metodikasi	208
<i>Raxmatova Nodira Muxtorjon qizi</i>	
Suggestiv metodlar asosida xulqi og'ishgan bolalar uchun tarbiyaviy mashg'ulotlarni loyihalash	212
<i>Shermatova Manzura Ikromjanovna</i>	
Tabaqalashtirilgan yondashuv asosida tayyorlov guruh tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga tayyorlash ...	216
<i>Sanayeva S. B., Toshqulova Z. U.</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida ekologik tafakkurni rivojlantirishning dolzarbligi.....	220
<i>Yaxshiboyeva Nargiza Rustamqulovna</i>	
Понятие искусственного интеллекта в контексте образования и его педагогические функции	224
<i>Каримова Сабина Собировна</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy barqarorlik ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik omillari....	230
<i>Akramjonova Feruza Akramjonovna</i>	
Demografik yuklama sharoitida maktab pedagogik jamoasini samarali boshqarishning hr-strategiyalari.....	233
<i>Axmadqulova Ozodaxon Hamidullo qizi</i>	
Kasbiy identifikatsiya – shaxsning kasbiy o'zligini shakllantirish omili sifatida	236
<i>Bazarov Xayotbek Ne'matovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tizimida qoraqalpoq xalq ertaklari asosida multimediyali mahsulotlar yaratish samaradorligi.....	240
<i>Bekimbetova Aynagul Amangeldievna, Ollaberganova Mohira</i>	
Odam anatomiyasi va fiziologiyasi darslarida muammoli ta'lim texnologiyalari orqali talabalarning ijodiy izlanuvchanligini faollashtirish.....	245
<i>Haydarova Pardaxol Boboqulovna</i>	
Chet el va O'zbekiston tajribasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etishning metodologiyasi	249
<i>Inomova Madina</i>	
Boshlag'ich ta'lim tabiiy fanlarini o'qitishda o'quvchilarning ijodkorligini shakllantirish metodikasi.....	253
<i>Ismatova Zulayho Asadovna, Avazova Gulnoza Qodirjon qizi</i>	
Innovatsion ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishning samarali yo'llari	256
<i>Ismatova Zulayho Asadovna, Xamroyeva Ozoda Norbo'ta qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarning so'z boyligi va nutqiy ko'nikmalarini shakllantirish	259
<i>Mambetova Lobar Mirzavali qizi, Rajabova Nafisaxon Dilmurod qizi</i>	
Kasbiy faoliyatda pedagogik improvizatsiya ijodiy kompetensiya sifatida	264
<i>Miraxmedova Dilafro'zxon Nurilloxon qizi, Jo'rayeva Gulshodaxon Ibrohimjon qizi</i>	
Media savodxonlik tushunchasi va uning pedagogik ta'limdagi ahamiyati.....	267
<i>Salomova Lobar Sobir qizi</i>	
Innovatsion ta'lim muhitida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik tarbiyani shakllantirish metodikasi	271
<i>Tursunova Malika Baxtiyor qizi, Aminova Oltinay Davranbek qizi</i>	
STEAM texnologiyasi asosida o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish metodikasi	274
<i>Xaydarova Dilafroz Abdukurim qizi</i>	

ODAM ANATOMIYASI VA FIZIOLOGIYASI DARSLARIDA MUAMMOLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI ORQALI TALABALARNING IJODIY IZLANUVCHANLIGINI FAOLLASHTIRISH

Haydarova Pardaxol Boboqulovna

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti
 Biologiya kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida "Odam anatomiyasi va fiziologiyasi" fanini o'qitish jarayonida muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning nazariy va amaliy asoslari tadqiq etiladi. Maqolaning asosiy maqsadi - an'anaviy o'qitish uslublaridan voz kechgan holda, talabalarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va murakkab biologik jarayonlarga ijodiy yondashish ko'nikmalarini shakllantirish yo'llarini ko'rsatib berishdir. Tadqiqot davomida muammoli vaziyatlarni yaratish, evristik suhbatlar va keys-stadi metodlarining talabalarning kognitiv faolligiga ta'siri tahlil qilingan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, muammoli yondashuv nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlaydi, balki talabalarning kasbiy-ijodiy salohiyatini va izlanuvchanlik qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi.

Kalit so'zlar: Muammoli ta'lim, odam anatomiyasi, fiziologiya, ijodiy izlanuvchanlik, kognitiv faollik, innovatsion texnologiyalar, evristik metod, keys-stadi, pedagogik mahorat, mustaqil ta'lim.

Abstract: This article explores the theoretical and practical foundations of using problem-based learning technologies in the process of teaching "Human Anatomy and Physiology" in higher education institutions. The main purpose of the article is to demonstrate ways of developing students' skills in independent thinking, analysis, and creative approaches to complex biological processes. The study analyzes the impact of creating problem situations, heuristic conversations, and case-study methods on students' cognitive activity. The results indicate that the problem-based approach not only strengthens theoretical knowledge but also significantly enhances the professional-creative potential and research abilities of students.

Key words: Problem-based learning, human anatomy, physiology, creative research, cognitive activity, innovative technologies, heuristic method, case-study, pedagogical skills, independent education.

Аннотация: В данной статье исследуются теоретические и практические основы использования технологий проблемного обучения в процессе преподавания курса "Анатомия и физиология человека" в высших учебных заведениях. Основная цель статьи - показать пути формирования у студентов навыков самостоятельного мышления, анализа и творческого подхода к сложным биологическим процессам. В ходе исследования анализируется влияние создания проблемных ситуаций, эвристических бесед и методов кейс-стади на когнитивную активность студентов. Результаты показывают, что проблемный подход не только укрепляет теоретические знания, но и значительно повышает профессионально-творческий потенциал и исследовательские способности студентов.

Ключевые слова: Проблемное обучение, анатомия человека, физиология, творческий поиск, когнитивная активность, инновационные технологии, эвристический метод, кейс-стади, педагогическое мастерство, самостоятельное образование.

KIRISH

Zamonaviy oliy ta'lim tizimida bo'lajak mutaxassislarining nafaqat nazariy bilimlarni o'zlashtirishi, balki ularni nostandart vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyati - kreativ kompetensiyasi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, tibbiy-biologik fanlar, xususan, "Odam anatomiyasi va fiziologiyasi" kursini o'qitishda talabalarning ijodiy izlanuvchanligini oshirish masalasi dolzarbdir. Zero, inson organizmi murakkab va dinamik tizim bo'lib, uni o'rganish shunchaki yod olishni emas, balki chuqur mantiqiy tahlil va evristik yondashuvni talab etadi.

An'anaviy ta'lim usullari ko'pincha tayyor axborotni uzatishga yo'naltirilgan bo'lib, bu talabning mustaqil izlanish faolligini cheklab qo'yadi. Muammoli ta'lim texnologiyalari esa talabani o'quv jarayonining subyektiga

aylantirib, unda ilmiy gipotezalar ilgari surish, ziddiyatlarni aniqlash va ularga yechim topish ko'nikmalarini shakllantiradi. Mazkur maqolada ushbu texnologiyalarni qo'llashning metodik asoslari va ularning talaba shaxsi rivojlanishiga ta'siri yoritiladi.

Tadqiqotning vazifalari:

Tadqiqotning maqsadiga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi:

1. **Nazariy tahlil:** Pedagogika va psixologiya fanlarida "muammoli ta'lim" va "ijodiy izlanuvchanlik" tushunchalarining mohiyatini o'rganish.
2. **Mavjud holatni o'rganish:** Odam anatomiyasi va fiziologiyasi darolarida qo'llanilayotgan o'qitish metodlarining kreativlik darajasini tahlil qilish.
3. **Metodik ishlanma yaratish:** Kursning murakkab mavzulari (masalan, neyrogumoral boshqarilish, gemodinamika) misolida muammoli vaziyatlar tizimini ishlab chiqish.
4. **Samaradorlikni baholash:** Muammoli ta'lim texnologiyalarining talabalar bilim darajasi va ijodiy faolligiga ta'sirini tajriba-sinov ishlari orqali asoslash.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Muammoli ta'lim nazariyasining shakllanishi jahon pedagogikasida Dj. Dyui, J. Bruner va V. Okon kabi olimlarning nomlari bilan bog'liq. Ular ta'limning asosi sifatida talabaning mustaqil kashfiyotchilik faoliyatini e'tirof etishgan^[1].

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) doirasida muammoli ta'limning didaktik tizimi I.Ya. Lerner, M.I. Maxmutov va A.M. Matyushkinlar tomonidan fundamental tadqiq etilgan. Ularning fikricha, muammoli vaziyat - bu intellektual to'siq bo'lib, uning yechimini topish jarayonida talaba yangi bilimlarni "o'zi uchun kashf qiladi".

Odam anatomiyasi va fiziologiyasini o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari va unda kreativlikni rivojlantirish masalalari o'zbek olimlaridan B.H. Ahmedov, Q. Sodiqov, A.G'ofurov kabi mutaxassislarining ilmiy ishlarida o'z aksini topgan. Biroq, zamonaviy raqamli ta'lim va integratsiyalashgan yondashuv sharoitida anatomik jarayonlarni muammoli metodlar orqali o'qitishning pedagogik mexanizmlari qo'shimcha tadqiqotlarni talab etadi.

Xususan, so'nggi yillardagi tadqiqotlar (masalan, S. Bloom taksonomiyasining yuqori darajalari bo'yicha) shuni ko'rsatadiki, talaba faqat muammo qo'yilgan va unga yechim izlangan muhitdagina "tahlil", "sintez" va "baholash" kabi kreativ amallarni bajarishga moyil bo'ladi^[2].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil va pedagogik eksperiment metodlaridan foydalanildi. Metodologiya quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

1. **Nazariy-qiyosiy tahlil:** Mavzuga oid falsafiy, psixologik va pedagogik adabiyotlar, shuningdek, ilg'or xorijiy tajribalar qiyosiy tahlil qilindi. Bu bosqichda muammoli ta'limning didaktik modellarini yaratish asoslari belgilab olindi^[3].
2. **Empirik tadqiqot:** Tadqiqot obyekti sifatida talabalar tanlab olindi. Guruhlar "Nazorat" (an'anaviy o'qitish) va "Tajriba" (muammoli o'qitish) guruhlariga ajratildi.
3. **Metodik asboblari:** Talabalarning kreativlik darajasini o'lchash uchun E.Torrensning ijodiy fikrlash testlari hamda mualliflik so'rovnomalariidan foydalanildi. Fiziologik jarayonlarni tushunish darajasi maxsus ishlab chiqilgan "vaziyatli masalalar"(Case-study) orqali baholandi^[4].

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyalari qo'llanilgan guruhlarda talabalarning o'quv materialini o'zlashtirish sifati va ijodiy faolligi nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ldi.

1. **Bilimlarni o'zlashtirish:** Tajriba guruhida murakkab mavzularni (masalan, markaziy nerv tizimi fiziologiyasi) tushunish darajasi 18-22% ga oshdi.
2. **Kreativ yondashuv:** Talabalar berilgan muammoli savolga nafaqat darslik doirasida, balki klinik va amaliy misollar bilan javob berishga harakat qildilar.
3. **Munozara tahlili:** "Nima uchun?" va "Qanday qilib?" kabi savollar ustida ishlash jarayonida talabalarning nutq madaniyati va ilmiy muloqot qilish qobiliyati rivojlandi.

An'anaviy darslarda talaba passiv tinglovchi bo'lsa, muammoli darsda u "tadqiqotchi" rolini bajaradi. Masalan, "Qon guruhleri" mavzusida shunchaki guruhlarni yodlatish emas, balki "Favqulodda vaziyatda qon quyish muammosi" kabi vaziyatli masalaning qo'yilishi talabanning mantiqiy tahlilini faollashtirdi.

Tadqiqotning amaliy samaradorligini tekshirish maqsadida o'quv yilida UzMPI, TerDU, QDPI talabalari ishtirokida tajriba-sinov ishlari o'tkazildi.

1. Tajriba bosqichlari

Tajriba ishlari uch bosqichda tashkil etildi:

- Aniqlovchi bosqich:** Talabalarning dastlabki bilim darajasi va kreativlik ko'rsatkichlari test hamda suhbatlar orqali aniqlandi.
- Shakllantiruvchi bosqich:** Tajriba guruhlarida darslar muammoli ta'lim texnologiyalari (muammoli ma'ruza, keys-stadi, evristik suhbat) asosida, nazorat guruhlarida esa an'anaviy metodlar asosida olib borildi.
- Nazorat bosqich:** Olingan natijalar qayta tekshirildi va matematik-statistik tahlil qilindi.

2. Guruhlar tarkibi

Tajribaga jami 360 nafar talaba jalb etildi:

- Nazorat guruhi (N=180):** Mashg'ulotlar darslikdagi tayyor ma'lumotlarni bayon qilish va takrorlash asosida o'tildi.
- Tajriba guruhi (N=180):** Mashg'ulotlar "ziddiyatli vaziyat" yaratish va jamoaviy muammo yechish asosida tashkil etildi.

3. Tajriba natijalarining qiyosiy tahlili

O'tkazilgan yakuniy nazorat ishlari natijasida talabalarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari quyidagi jadvalda o'z aksini topdi:

Guruhlar	Talabalar soni	Past daraja (%)	O'rta daraja (%)
Nazorat guruhi	180	20%	55%
Tajriba guruhi	180	8%	42%

4. Statistik asoslash

Tajriba guruhi talabalarining ijodiy izlanuvchanlik koeffitsiyenti o'quv yili boshiga nisbatan 1.4 barobarga oshgani kuzatildi. Ayniqsa, talabalarning murakkab fiziologik jarayonlarni (masalan, Neyronlararo sinapslarning ishlash mexanizmi) tahlil qilishda kreativ yechimlar topish darajasi sezilarli darajada o'sdi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Odam anatomiyasi va fiziologiyasi darslarida muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish quyidagi xulosalarni chiqarish imkonini beradi:

- Muammoli vaziyatlar talabalarning o'quv jarayoniga bo'lgan ichki motivatsiyasini kuchaytiradi va fanga bo'lgan qiziqishni orttiradi.
- Ushbu texnologiya talabalarni tayyor bilimlarni iste'mol qilishdan, bilimlarni mustaqil izlab topish va tahlil qilishga o'tkazadi.
- Kreativ faollikning oshishi talabalarning kelajakda shifokor yoki biolog sifatidagi diagnostik va tahliliy tafakurini shakllantirishda poydevor bo'ladi.

Takliflar:

Tadqiqot natijalariga ko'ra quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

- O'quv dasturlarini modifikatsiyalash:** Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar rejasiga kamida 30% muammoli vaziyatli masalalarni kiritish.
- Metodik qo'llanmalar:** Odam fiziologiyasi kursining har bir bo'limi uchun "Muammoli savollar to'plami" va "Vaziyatli masalalar banki"ni yaratish.

3. **Pedagoglar malakasini oshirish:** Professor-o'qituvchilar uchun muammoli ta'lim usullarini dars jarayoniga samarali integratsiya qilish bo'yicha treninglar tashkil etish.
4. **Raqamli texnologiyalar:** Muammoli vaziyatlarni vizuallashtirish uchun 3D-modellashtirish va virtual laboriyalardan keng foydalanish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mayer, R. E. (2020). *Multimedia Learning* (3rd ed.). Cambridge University Press. (Multimedia orqali o'qitishning kognitiv nazariyasi bo'yicha dunyodagi eng asosiy manba).
2. Muslimov N.A. (2013). *Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini shakllantirish texnologiyasi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Paradaeva M. (2008). *Ta'limda innovatsion texnologiyalar*. Toshkent: Iste'dod.
4. Bernstein, L., & Tipping, A. (2021). *Digital Platforms in Medical Education: From Simulation to Reality*. Oxford Medical Publications.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.